

BOEK AANKONDIGING.

Anatomische Vorlesungen für Aerzte und ältere Studierende. Von Dr. AD. PANSCH, Prof. an der Universität Kiel. Mit 70 Holzschnitten. Berlin, OPPENHEIM, 1884. (Eerste deel, f 6.50.)

Hoewel het woord „réclame” gewoonlijk geen gunstigen indruk wekt, schijnt mij de handelwijze van den Heer OPPENHEIM, die een present-exemplaar van het boek, welks titel hierboven staat, aan de Redactie van ons *Tijdschrift* zond, met het verzoek — haast de voorwaarde — eener aankondiging, zeer geoorloofd; al doet die handelwijze min of meer aan „réclame” denken.

Ook zonder eene aankondiging in het *Nederlandsch Tijdschrift voor Geneeskunde* zou het uitstekende werk van PANSCH zijn weg zeker wel vinden. Ter rechtvaardiging van dat epitheton uitstekend, waagt het de ondergeteekende, de belangstelling van den lezer eenige oogenblikken in te roepen.

De titel van het boek doet geen gewone handleiding verwachten. Topographische anatomie, waarbij de vorm en bewegingen der lichaamsdeelen gedurende het leven worden in acht genomen, bewerkt voor de behoeften van den practischen arts — zóó kenschetst de schrijver zelf zijn werk. Terwijl de bekende fraaie en degelijke „topographieën” van RÜDINGER en JOESSEL óf meer alle bijzonderheden der gewone systematische anatomie in aanmerking nemen, óf — zooals vooral JOESSEL doet — hoofdzakelijk op de chirurgische operatiën letten, wenscht PANSCH een boek te schrijven, dat voor iederen practischen arts bruikbaar is, wanneer het toepassing van anatomische kennis geldt.

Te oordeelen naar het eerste deel (220 bladzijden octavo, met talrijke doelmatige houtsneden) is de schrijver zeer goed geslaagd. Duidelijkheid en bondigheid, soberheid in het anatomische détail, zijn kenmerken van dat deel, waarin borst en wervelkolom beschouwd worden, terwijl eene „algemeene inleiding” voorafgaat. Deze geeft, in de drie eerste voorlezingen, eene korte, doch zeer bruikbare opgaaft van het wetenswaardigste en nieuwste omtrent teekenen, modelleeren, conserveeren van voorwerpen, en omtrent mikro- en makrotomie.

In de eerste plaats komen dan de anatomische bijzonderheden ter sprake, welke voor het mechanisme en de bewegingen der wervelkolom van belang zijn.

Met ingenomenheid behandelt PANSCH dit onderwerp, het oog vooral vestigende op de bekende vraagstukken onzer dagen: lichamelijke ontwikkeling der jeugd, de schoolbank, de orthopaedie. — De bekende bijzonderheden uit de ontleedkunde en de physiologie van het mechanisme der wervelbewegingen worden helder uiteengezet. Dan komt de vraag ter sprake, hoe wij ons het ontstaan der normale krommingen van de wervelkolom voor te stellen hebben, terwijl de mensch met een rechte kolom geboren wordt. Bij een zeer jong kind, dat men op den arm draagt, welft zich de gansche rug gelijkmatig bol. Weldra echter begint het kind het hoofd op te richten en rond te kijken. Daarin ligt het ontstaan der voorwaartsche halskromming. Evenzeer zijn in

de spierwerkingen, welke bij het leeren staan en gaan noodig worden, de voorwaarden voor de lendenkromming gelegen. Eene vergelijking met den vorm der wervelkolom bij de viervoetige dieren is hierbij zeer leerzaam. De lendenkromming ontbreekt, en ontwikkelt zich zelfs niet bij de dieren, die, zooals de anthropomorpe apen, nu en dan op de achterste ledematen gaan. Eene leerrijke vergelijking van den gang des menschen, wanneer wij opzettelijk, met zooveel mogelijk niet naar voren gekromde lendenwervel-kolom gaan, en dien van een Chimpansee of Gorilla wordt gegeven.

Het bekende, niet onbelangrijke verschil in de lichaamslengte, bij staan en liggen, wordt met meerdere of mindere kromming der wervelkolom in verband gebracht; eene samendrukking der cartilaginee intervertebrales, van eenig belang, acht PANSCH onwaarschijnlijk.

Zeer uitvoerig wordt op grond der anatomische en mechanische gegevens het ontstaan der ruggegraats-verkrommingen behandeld; met name van die, welke niet, zooals bij de kyphosis Pottii, van primair beenlijden afhangen. De zittende houding, en de eigenaardigheden van bouw en afmeting der schoolbanken worden door afbeeldingen uitnemend verduidelijkt. De rechtszijdige „physiologische” scoliose in de bovenste borststreek, met de houding van het lichaam bij het zitten aan tafels of in schoolbanken en het overwegend gebruik van den rechter arm, blijkbaar samenhangende, moet stellig als voorbeschikking of aanleiding tot de ergere vormen van scoliose worden beschouwd; daar deze ook in verreweg de meeste gevallen rechtszijdig zijn.

Zooals bekend is zijn bij eene scoliosis de wervelen ook steeds gedraaid en liggen de wervellichamen aan de bolle zijde der kromming. Het is een zeer moeilijke taak, dezen gang van zaken uit de wetten der normale beweging, bepaaldelijk der „rotatie” van de wervelen af te leiden. Ook PANSCH slaagt daarin niet, en moet, wegens onze onbekendheid, wat de bijzonderheden betreft, met de allereerste invloeden bij het ontstaan eener scoliose (verkorting of paralyse van spieren, verandering van banden of beenvlakten bij de slechte houdingen, e. d. m.) tot de uitspraak komen: „welches die richtige Ansicht ist, wird eben erst genauer untersucht werden müssen (S. 7). De verschillende meeningen worden voldoende toegelicht; en in aan het slot van het boek gegeven talrijke aanteekeningen vindt men ruime opgaven omtrent literatuur.

Ook voor de volgende hoofdstukken geeft PANSCH dergelijke aanteekeningen. Die hoofdstukken zijn: *de borst* (thorax-bewegingen, middenrif, inhoud der borstholte, ligging van het hart, enz.); *de inhoud der mediastinale ruimten* (oesophagus, trachea, aorta); *de inhoud van den canalis vertebralis* (ruggemerg en zijne vliezen). Alles wordt door doelmatige houtsneden toegelicht, terwijl de prijs van het boek gering is.

Door de iets uitvoeriger beschouwing van het eerste hoofdstuk hoopt Ref. een denkbeeld van het werk van PANSCH gegeven te hebben. Een volledig overzicht zou onbescheiden veel ruimte vergen, voor kritische beschouwingen is geen aanleiding, en kransen behoeft goede wijn niet. Dr. w. KOSTER.

